

Shida Bazyar

Om natten er der stille i Teheran

Oversat af Søren Porsmose

*Oversat efter: Shida Bazyar, Nachts ist es leise in Teheran ©
Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Köln 2016.
Med venlig tilladelse af Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH
& Co. KG, Köln / Germany.*

Om natten er der stille i Teheran

1979

Behsád

Kongernes konge kaldte de ham og sagde, Vi fejrer ham, vi fejrer hans hustru, skønheden, de sagde, Vi elsker dette land, og så sagde vi, Vi elsker dette land. Vi måtte fejre hans nyfødte i længere tid, end vi nogensinde fejrede vores søskendebørn, hans nyfødte langt derovre, i blomsternes palads.

Til vores forældre sagde man, at olien, amerikanerne, englænderne, alt hører sammen, tilhører shahen, er imod os. Vores forældre stoppede med at arbejde, gik på gaden og vendte om, de var bange for sikkerhedstjenesten, sagde ikke mere, sagde aldrig igen noget imod shahen. De sendte os i skole og sagde, Vi elsker dette land, elsk jeres skole.

Det stolte blik oppe fra katederet, vi lærte, hvad vi var nødt til at lære, og vi besluttede, at uanset, hvad der står i vores skolebøger, vi vil det modsatte. Vi læste Længe leve shahen og tænkte, Død over shahen. Vi hørte Alt arbejde tilkommer kongen og sagde, Arbejdet tilhører arbejderne. Og når der stod Det fører os til velstand, så spyttede vi på hans

paladser, på englænderne, på amerikanerne, og vi smuglede bøger, kopierede dem, lærte dem udenad og gav dem videre fra hånd til hånd til hånd. Vi læste, læste og læste, tav derhjemme og råbte på gaden, forbandede vores forældre og døde for vores børn. Shahan gik, fordi han var syg, statuerne faldt, fordi folket ikke troede på dem. Revolutionen bliver ældre for hver uge, og vi elsker dette land, endnu mere end før. Skolebøgerne blev ændret på meget kort tid, vi rev siderne med shahan ud, tog billedet af ham ned. Der skal aldrig hænge et billede af en enkelt person i klasseværelserne igen, siger Peyman. Der skal ayatollahen, som er vendt tilbage fra sit eksil, hænge, siger hans mor. Der skal Marx og Engels, Che Guevara og Castro, Mao og Lenin snart hænge, siger Sohrab og jeg i pauserne, siger det endda på lærerværelset, siger det højere, end vi nogensinde har måttet. Og vi venter på det øjeblik, hvor vi bestemmer, hvem der skal fylde de tomme vægge.

Revolutionen bliver ældre for hver uge, og alligevel er den slet ikke begyndt endnu. Shahan er væk, og vi er i begyndelsen af en ny tid, et nyt system, en ny frihed, som vi nu forbereder.

Tilbage er kun tumulten i gaderne, stadig euforisk, men for hver uge mindre euforiserende. Tilbage er kun møderne i vores bevægelse, planerne, pamfletterne, lektionerne, guerilla-øvelserne. Var de

før hemmelige, bliver de nu stadig mere offentlige, bliver vi stadig mere sejrssikre, til tider også mere betænkelige, til andre tider mere radikale, hele tiden med blikket rettet mod dem, som også kalder sig revolutionære og er troende. Mens den virkelige revolution endnu venter, folkets revolution i institutionerne, hvor alt, der indtil videre er sket, kun var det første skridt. Længe leve socialismen, længe leve vores hjemland, vores perle, vores Iran!

*

Revolutionen er en måned gammel, og dajeh laver fyldte vinblade. De sidder alle sammen på gulvet, min mor, mine søstre, mine kusiner, mine tanter. Mine ældre brødres hustruer. De har lagt sofreher på stuegulvet og dækket dem med skåle fulde af ris med hakket kød, krydderurter og linser, har sat sig rundt om dem og folder vinblade, det ene efter det andet, ligger dem i en skål og snakker og ler og snakker og ler. Da vi var små, var der lige så mange kvinder, selv om det var andre. Mine søstre og jeg blev sendt ud af vores dajeh, vi skulle ikke høre kvindesnakken og skulle ikke afbryde nabosladdereren. Vi skulle ikke forstyrre madlavningen, sagde man til os, ellers varer det længere tid, før der er mad, og vi gik udenfor, hvor vi spillede med marmorkugler eller legede, at vi

skød morderen til den store og åh så ærværdige Imam Hossein. Det var Sohrabs yndlingsspil. Sohrab, som ikke har nogen søskende, som dengang altid drev rundt foran huset og ventede på, at vi og de andre børn kom og frelste ham fra kedsomheden, og som nu om nogle timer igen vil vente på mig. Ikke længere fordi han keder sig, men fordi han er drevet af en uro, som vi har båret i os og forsøgt at skjule siden revolutionens begyndelse, siden dens udbrud og i hele den sidste måned. Uro er usikkerhed, og de kommende ledere må ikke vise usikkerhed. Kun den, som har kendt Sohrab, fra han var lille, kan mærke det på ham.

Dajeh sender mig ikke længere ud, selv om hun gerne vil have, at jeg går. Alt ved hendes blik, ved hendes kropsholdning siger, at jeg ikke har noget at gøre her, at jeg først kan komme i kontakt med vinbladene i det øjeblik, de lander på sofrehen, varme og kogte og runde og strålende, og også før det skal jeg ikke tale om dem, for før det har de ikke noget at gøre i min verden. Dajeh har et særligt blik for mig. For mig, som sidder i hjørnet og ryger og endelig skal til at gå, så kvinderne kan begynde de interessante snakke, som de allerede har glædet sig til den halve dag. Allerede som barn fandt jeg temmelig hurtigt ud af, at der var mere interessant hos kvinderne. Hos mændene handlede det enten om politik fra en tid, som for længst var forbi, eller

der blev spillet kort, og jeg måtte ikke spille med. Hos kvinderne derimod handlede det om ægte mennesker og ægte problemer. Hvilken nabokone der havde skændtes med sin svigermor, hvilken datter der var forlovet med hvilken søn og havde opført sig usædeligt, hvilke familier der havde kurs mod en amerikaniseret livsstil, hvilke handlende der solgte de mest velsmagende auberginer.

Mine niecer og nevøer tumler rundt mellem kvinderne, bevidste om det øjeblik, hvor man først har fordrevet mig og dernæst dem, og så må finde på en ny leg. Der er ikke meget at gnaske i sig, når der bliver fyldt vinblade, rismassen er uinteressant, og vinbladene smager ikke af noget uden fyld. Når der ikke er noget at gnaske i, kan man blande sig. Min niece er den mindste, hun vil have den mindste dolme. Min bror Mehrdad er den tykkeste, han vil have den tykkeste dolme. Kvinderne giver leende efter, og deler kys ud på børnenes kinder. Hvis jeg var en mor, en søster, en tante, ville jeg sidde der og gøre det samme, benytte enhver lejlighed til at kysse disse små væsener, fordi de er så glade, for ligegyldigt, hvad der sker derude, uanset, hvad de lærer i skolen, uanset om skolebøgerne i løbet af få uger pludselig siger helt modsatte ting end før, uanset om deres forældre for noget tid siden stadig tilbragte nætterne på tagene og dagene på gaderne, blot for at vende tilbage med blodige klæder, så

tilbringer børnene deres dage med at le, spørge, spise, forstyrre, sove. De har fortjent alle verdens kys, tænker jeg, men måske er livet, som står for døren og stadig tøver en smule, en endnu større gave. Jeg kunne snuppe min bror Mehrdad, den tykke, kunne kysse ham og sige, Det nye liv tøver ikke, vi tøver ikke, det har bare brug for en smule tid, det er alt. Men Mehrdad er netop i færd med at hive sin søster i fletningerne og bliver med høj stemme irettesat af vores mor. Han vil først senere forstå, hvad han har at takke os for, senere, om et par år, om et par årtier, når han fører det frie og berettigede liv, som tilkommer ham. Når det ikke er hans beskedne barndomshjem, men hans egen gård og laden, der åbner vejen for hans plads i samfundet, når han får dannelse hinsides propagandaen, og hans frie tanker kan leve; når han arbejder og bringer vores land fremad, uden at skulle kaste penge ned i lommen på en diktator; når ingen står under eller over ham.

Dajehs blik har ændret sig, siden jeg ikke længere er Behsad, den gnaskende tyv. Jeg var hurtigere til at hapse, end mine niecer og nevøer er nu, jeg var hurtigere til at forstyrre, jeg forstyrrede altid. Han forstyrrer, men hvad skal jeg gøre, han er alt for snu til, at man kan være sur på ham, sagde de. Dajeh havde før i tiden et bestemt blik over for os børn, et strengt blik, som passede til hendes ranke

kropsholdning. Hun havde altid hovedet let hævet, majestætisk, pressede samtidig læberne sammen, travlt optaget, og havde et lille blidt og næsten umærkeligt smil i de store og varme øjne. Hun ser også på mig nu, efter jeg har tændt min anden cigaret, den anden, som antyder, at jeg endnu ikke har i sinde at gå, og hendes blik tilhører en kvinde, som vil gøre alt rigtigt for sine gæster, og jeg er støvkornet, som hun har overset ved rengøringen, jeg er lugten af maden fra i forgårs, som simpelthen ikke lader sig overdøve, jeg er rygtet, som hænger i luften over os og som ingen tør tale om. Men rygter om bevægelsen er ikke til for, at nabokonerne skal drøfte dem dagen lang, de er ikke til for, at deres sandhedsindhold skal efterprøves. De bliver hvisket med hånden for munden i fortrolige kredse, for der er endnu ingen, der ved, hvad der kommer til at ske.

Behsadjan, gå, hjælp din far i butikken, råber min mor til mig. Kvinderne ser hen på mig, jeg ler, ryster på hovedet og asker i glasbeholderen ved mine fødder. Og tag de små med, siger min tante, med et lidelsesfuldt blik, som bringer latter med sig. Siden hvornår ryger vi egentlig, når maden bliver tilberedt, siger min ældste tante, ikke for at more de andre, men i stedet for én gang til at vise, hvad hun mener om mig, hun, som bar tørklæde selv efter Reza Shahs forbud. Kvinderne smiler fortsat

skælmsk, smiler skælmsk ned i deres vinblade, mens deres hænder udfører de hurtige og fine viklebevægelser. Hvor mange hænder vikler på samme måde dag efter dag i dette land, spørger jeg mig selv, hvor mange ælter, hvor mange binder, hvor mange graver, hvor mange skyder, hvor mange mister deres fingernegle i kampen om navn og identitet. Kvindernes hænder er små, hurtige og fulde af rynker. Min ældste tante stryger omhyggeligt sit hår ind under tørklædet, hun sender mig et blik, som skal udtrykke dyb kedsomhed, og mens hun ser sig rundt i kredsen, siger hun, Behsadjan, du har endnu ikke fortalt os, hvad du synes om min venindes datter! To gange har jeg taget hende med, sådan en høflig, venlig pige, og jeg er sikker på, at hun allerede venter på dit frieri. Mine tanter og kusiner smiler skælmsk ned i deres vinblade. Khalejan, siger jeg, jeg ved overhovedet ikke, hvem du mener, der sidder så mange af de mest ærværdige og oprigtige kvinder her i dag ved denne sofreh, hvordan skulle jeg have lagt mærke til en anden pige? Min tante mukker. Jeg smiler og siger, Du bliver måske nødt til at invitere hende en gang til, og dajeh smælder med tungen, Tag ham ikke alvorligt, siger hun, han har ikke andet end sine bøger og sine venner i hovedet, ingen kvinde vil have ham, og de andre kvinder ler. Jeg skodder min cigaret, rejser mig op, børster min skjorte, nikker

rundt i kredsen og siger, Med jeres tilladelse, og de hvæser af mig på vej ud. Det letter ikke kampens byrde at appellere til romantiske følelser i disse tider, men hvis de nu gerne vil invitere kvinder til at møde mig, hvorfor så ikke kvinden med de alvorlige øjne og den høje latter, som jeg er stødt på flere gange i den seneste tid, og hvis navn jeg stadig forsøger at finde ud af, hvad er?

I gården tager jeg mine gamle, udtrådte sko på, dajeh skælder ud hver gang, hun ser dem. Hvad vil du have jeg skal gøre, siger jeg så, det er de samme sko, som mine elever går med. Og så kommer hendes nye blik, hver gang. Selv om hendes krop stadigvæk er meget rank, ser hun pludselig meget mindre ud end jeg, og gør pludselig ingen hemmelighed ud af, at hun i mellemtiden også er blevet det. Jeg er syvogtyve år, den eneste af hendes fire voksne sønner, som stadig bor hjemme, som kommer hjem med penge, som passer på pigerne og giver drengene ørefigener. Hun har hævet hovedet stolt, som dengang, men nu er hun nødt til det for at kunne se op på mig. Som om hun vil indprente sig, hvordan jeg ser ud, som om hun ville ønske, at jeg bare kunne være i et andet værelse og ikke gå ud i byens gader, som om hun ville se blodet, alt blodet, som vi ikke fortæller hende om, men som hun alligevel kender til. Khodā negahdar, siger hun så, som man nu engang siger, når man

tager afsked, Gud beskytte dig, men hun siger det ikke som alle andre, hun siger det, som var det en ny erkendelse og anstrenger sig for ikke at se ned på mine udtrådte sko, men ind i mine øjne.

Sohrab og jeg mødes foran universitetet. Vores mødesteder har ændret sig, steder, vi aldrig var før, er i løbet af den sidste måned blevet vigtigere for os. Jeg ser ham på lang afstand. Lille, tynd, hænderne i bukselommerne, militærskjorten gennemsvedt på ryggen, håret lidt længere, end hans mor synes om. Han vender sig om og smiler ikke. Vi tilkendegiver ikke, at vi er kammerater, at vi hører sammen, at vi kæmper i fællesskab, at vi allerede fra barnsben af har fået skældud af hinandens mødre, at vi er blevet taget med til frisøren af hinandens fædre. Fortovet er fuldt af plastikdunke. Man stiller sig i kø for at hente petroleum, man mødes med venner og naboer, mens dunkene holder pladsen, kulørt plastik på rad og række. Peyman står i kø efter petroleum i dag, han, som også gik ud og ind hos vores forældre, men på en eller anden måde altid var langsommere end Sohrab og jeg. Tog skoene langsommere af, hilste langsommere på min mor, kom langsommere stavrende ind i stuen. Peyman mødes ikke med nogen, når han henter petroleum, han står bare der og opsnapper, hvad folk taler om. Ingen andre

steder er man så tæt på dem, siger han bagefter, vi kan ikke altid bare sidde i vores dagligstuer og tale om folket, når vi ikke kender folket. Så nikker jeg altid kort og tænker, hvis du har brug for det, Peyman, hvis du vil høre på alt det hejs, som går på runde og som alle, der fra begyndelsen har været nægtet dannelse, tror på, så gør det, gå hen og hent petroleum, kom ud blandt folk og hør på deres snak. At Mossadeq var medlem af Tudeh-partiet, at kommunisterne vil dele alt, først og fremmest deres kvinder, at attentatet mod ayatollah Khomeini gik galt, fordi alle hans livgarder pludselig forvandlede sig til ham, hør du bare på det, Peyman. Ikke fordi jeg tror, at det er forkert, det han siger, vi bør vide, hvad der bliver sagt om vores bevægelse. Men der er vigtigere ting at gøre. Og i det hele taget. Hvordan kan vi ikke kende folket? Vi er folket. Peymans forældre kan ikke læse, mine bedsteforældre bor stadig på landet i et hus uden vand, og mine elever har lus, uanset hvor mange gange jeg klipper deres hår, hvem er så folket, hvis det ikke er os? Peyman var, som så mange andre, indtil revolutionen et upolitisk menneske. Da Sohrab og jeg efter skoletiden fandt ny venner, interesserede han sig ikke for deres idéer, da vi hemmeligt læste Gorkij og Rousseau, interesserede han sig ikke for deres bøger, da vi endnu kort tid før revolutionen forfattede flyveblade, interesserede

han sig ikke for deres krav. Han smilede bare altid og sagde, Vi må sørge for, at der er mad, at der er vand, at børnene går i skole, så kan et folk også lave en revolution. Vi må sørge for, at der er bøger, svarede jeg, bøger, hvor vi får at vide, hvordan andre har gjort det før os, og vi må sørge for, at våbnene ikke forbliver i soldaternes hænder. Peyman smiler, som om han har forstået et eller andet, men formår ikke at gøre det forståeligt for andre. Og fordi han stille og samvittighedsfuldt venter på petroleum, er det i dag kun Sohrab og jeg, som går til demonstration ved Teherans Universitet, og dette møde på tomandshånd adskiller sig fra møderne på tremandshånd, for selv om alle, selv Peyman, efter revolutionen på en eller anden måde er blevet politiserede, så var Sohrab og jeg del af bevægelsen først og vil være det indtil vores død. Jeg nærmer mig Sohrab, han ser på mig ud af øjenkrogen, ser væk igen, på sine fødder måske, de samme sko som jeg har, hans ben er fuldstændig helet igen.

Glossar

Ayatollah · højeste religiøse titel inden for shiaislam

Dajeh · mor (kurdisk)

Dolme · fyldte vinblade

-jan · lille, elskede

Khale · tante (på mødrene side)

Khodā · Gud

Khodā negahdar · Gud beskytte dig

Khomeini, Ruhollah · politisk og åndelig leder af Den islamiske revolution 1979, grundlægger af og første statsoverhoved i Den Islamiske Republik Iran; embedsperiode 1979-1989 (*1902-1989)

Mossadeq, Mohammed · premierminister fra 1951-1953, blev efter forsøget med nationaliseringen af olien væltet af USA og Storbritannien (*1882-1967)

Pahlavi, Mohammad Reza Shah · sidste shah i Iran indtil revolutionen i 1979; embedsperiode 1941-1979 (*1919-1980)

Sofreh · bordtæppe, som bliver bredt ud på gulvet, erstatter spisebordet

Tudeh-partiet · et marxistisk-leninistisk oppositionsparti, som har bestået siden 1941, og som afviste anvendelsen af våben under revolutionen i 1979